

อักษรไทยสมัยสุโขทัย

อำนาจ ปีกษาสุข

คนไทยตั้งภูมิลำเนาในดินแดนเอเชียอาคเนย์มาช้านาน โดยปะปนอยู่กับชาติอื่น ๆ เช่น ขอมหรือมอญ หรืออาจจะเป็นชุมชนขนาดเล็กที่กระจัดกระจายอยู่ทั่วไป ยังไม่ได้มีการรวมตัวกันเป็นปึกแผ่น จนมีกำลังมากพอที่จะมีบทบาทเป็นผู้นำทางการเมืองการปกครอง ทั้งนี้ก็อักษรวิทยา มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ชาวไทยก่อนที่จะตั้งอาณาจักรสุโขทัยและก่อนที่จะรวมตัวเป็นรัฐต่าง ๆ นั้น ได้กระจายอยู่ทั่วไปตั้งแต่บริเวณภาคเหนือเรื่อยลงมาจนถึงภาคกลาง โดยอยู่รวมกันเป็นชุมชนใหญ่บ้างเล็กบ้าง และเนื่องจากชุมชนของชาวไทยในขณะนั้นตั้งอยู่ท่ามกลางวัฒนธรรมที่เข้มแข็งทั้งขอมโบราณและมอญโบราณ จึงมีการเรียนรู้และสืบทอดวัฒนธรรมจากชาติที่เจริญกว่ามาใช้ โดยเฉพาะวัฒนธรรมการเขียนหนังสือ¹

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่าคนไทยนั้นมีอักษรใช้ตั้งแต่ก่อนมีการตั้งอาณาจักรสุโขทัยขึ้น โดยคนไทยในสมัยนั้นได้นำอักษรขอมโบราณและอักษรมอญโบราณอันเป็นอักษรสำคัญที่ใช้อยู่ในดินแดนประเทศไทย แต่การนำอักษรทั้งสองมาใช้เขียนภาษาไทยนั้นย่อมมีความขัดข้องหลายประการ เพราะภาษาไทยมีความแตกต่างกับภาษามอญและภาษาขอมอยู่มาก ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องแก้ไขปรับเปลี่ยนให้ใช้เขียนภาษาไทยได้สะดวก ด้วยเหตุนี้อักษรไทยจึงได้ถือกำเนิดขึ้น โดยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช กษัตริย์องค์ที่ 3 แห่งกรุงสุโขทัยได้ทรงประดิษฐ์ “ลายสือไทย” ขึ้นเพื่อใช้บันทึกภาษาไทยและพัฒนาใช้ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

อนึ่งในการกล่าวถึงอักษรไทยสมัยสุโขทัยนี้จะแบ่งออกเป็น 4 ช่วงสมัยด้วยกันคือ สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช สมัยสมัยพระเจ้าเอกไทย สมัยพระมหาธรรมราชาที่ 1 ลีไทย และสมัยหลังพระมหาธรรมราชาที่ 1 ลีไทย ดังนี้

1.1 อักษรและอักษรวิธีไทยสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช

เมื่อคนไทยตั้งอาณาจักรสุโขทัยในรัชสมัยพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ในเวลาต่อมาพ่อขุนรามคำแหงมหาราช กษัตริย์องค์ที่ 3 แห่งอาณาจักรสุโขทัยได้ทรงประดิษฐ์ “ลายสือไทย” ขึ้นใช้เมื่อ พ.ศ. 1826 และได้โปรดให้จารึกเรื่องราวในสมัยของพระองค์ด้วยลายสือไทยที่ทรงประดิษฐ์ขึ้นในจารึกหลักที่ 1 จารึกพ่อขุนรามคำแหง ทั้งนี้ลายสือไทยนี้ถือเป็นอักษรไทยที่เก่าแก่ที่สุดของไทย

ลายสือไทยที่ทรงประดิษฐ์ขึ้นนี้ มีผู้สนใจศึกษาที่มาเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ผู้ที่ศึกษาก็มีความเห็นเกี่ยวกับที่มาของลายสือไทยแตกต่างกันไป บ้างว่าได้แบบอย่างมาจากอักษรขอมโบราณ ชนิดขอมหวัศ บ้างว่าได้แบบอย่างมาจากอักษรขอมโบราณและอักษรมอญโบราณ บ้างก็ว่าได้แบบอย่างมาจากอักษรปัลลวะซึ่งเป็นอักษรของอินเดียได้ นอกจากนี้ก็มีที่คิดว่าลายสือไทยได้

¹ รัชช ปุณโณทก, *วิวัฒนาการภาษาไทย* (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2543), 77-80.

แบบอย่างมาจากอักษรพราหมี อักษรปัลลวะ และอักษรขอมหัด อย่างไรก็ตามแม้จะมีผู้ศึกษาที่มาของอักษรไทยเป็นจำนวนมาก แต่ในปัจจุบันก็ยังไม่มีหลักฐานยืนยันได้แน่ชัดว่าพ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงดัดแปลงลายสือไทยมาจากอักษรชนิดไหน แต่ทั้งนี้นักวิชาการส่วนใหญ่สรุปว่าอักษรต้นแบบที่พ่อขุนรามคำแหงทรงนำมาเป็นแบบอย่างในการประดิษฐ์ลายสือไทย คือ อักษรมอญโบราณและอักษรขอมโบราณ เพราะช่วงก่อนที่พ่อขุนรามคำแหงจะทรงประดิษฐ์ตัวอักษรไทยนั้นในดินแดนประเทศไทยปรากฏจารึกที่ใช้บันทึกด้วยอักษรดังกล่าวจำนวนมาก โดยเฉพาะอักษรขอมโบราณ²

แม้การประดิษฐ์ลายสือไทยจะไม่ใช่สิ่งที่คิดขึ้นใหม่ทั้งหมด คือมีการดัดแปลงจากอักษรต้นแบบอันได้แก่ อักษรมอญโบราณและอักษรขอมโบราณ แต่ก็ไม่ได้ลอกเลียนแบบมาทั้งหมดเช่นกัน เพราะมีการดัดแปลงให้เหมาะสมแก่การเขียนภาษาไทยโดยคำนึงถึงความสะดวกเรียบร้อยและประหยัดเป็นหลักสำคัญ เนื่องจากตัวอักษรบางตัวที่เป็นอักษรต้นแบบของตัวอักษรไทยนั้นเขียนหลายเส้น ทำให้เกิดความยุ่งยากและไม่สะดวกในการเขียน

ทั้งนี้ กำธร สติรกุล³ ได้กล่าวถึงวิธีการดัดแปลงอักษรต้นกำเนิดมาเป็นลายสือไทยไว้ดังนี้

1. เปลี่ยนแปลงรูปของตัวอักษรขอมให้ง่ายและสะดวกแก่การเขียนยิ่งขึ้น โดยเห็นว่านามเคยเป็นเครื่องประดับในตัวอักษรขอมเท่านั้น ไม่มีประโยชน์ให้ตัดออกเสียบ้าง ให้เขียนมาบรรจบกันเป็นตัวหนังสือบ้าง นอกจากนี้การที่พระองค์ทรงดัดนามเคยออกอาจเป็นเพราะว่าเป็นลักษณะของตัวอักษรที่คนไทยใช้กันก่อนก็เป็นได้ หรืออาจจะใช้อักษรแบบมอญก็ได้ เพราะอักษรมอญโบราณไม่มีศกหรือหนามเคย มาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 17 แล้ว

2. ตัวอักษรสังโยค คือการที่เขียนพยัญชนะ 2 ตัวเรียงกัน ขอมได้ใช้วิธีการเขียนแบบอินเดีย คือนำตัวพยัญชนะนั้นมาซ้อนกัน การซ้อนกันนี้บางทีไม่อาจเอาตัวพยัญชนะเต็มรูปมาซ้อนกันได้ก็ต้องแปลงรูปตัวอักษรตัวหนึ่งเป็นรูปย่อเสีย รูปย่อของพยัญชนะบางตัวก็มีรูปร่างแตกต่างจากรูปเต็มมาก เป็นการยากลำบากในการจดจำและลำบากในการเขียน พ่อขุนรามคำแหงจึงได้เปลี่ยนวิธีเขียนเสียใหม่โดยให้เขียนพยัญชนะสองตัวเรียงตามกันแทนที่จะซ้อนกัน และให้พยัญชนะแต่ละตัวมีรูปแบบแต่เพียงรูปเดียวแทนที่จะต้องมีรูปแบบตัวเต็มและตัวย่อ นอกจากนี้การที่พระองค์ไม่ใช้อักษรสังโยคอาจเป็นเพราะว่าภาษาไทยไม่นิยมอักษรควบกล้ำ และไม่มีตัวสะกดตัวตามเหมือนกับบาลีสันสกฤต

² จุไรรัตน์ ถักขณะศิริ, พัฒนาการของอักษรและอักษรวิธีของไทย, (เอกสารคำสอนประกอบรายวิชา 411408 พัฒนาการของอักษรและอักษรวิธี ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2549), 75. (อัตถานา)

³ กำนธร สติรกุล, ลายสือไทย ๘๐๐ ปี (ฉบับปรับปรุง), พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2527), 65-66.

ส่วนสระของขอมบางตัวเช่น อี อี เขียนไว้บนพยัญชนะและอุ อุ เขียนไว้ใต้พยัญชนะ พ่อขุนรามคำแหงได้ทรงเอามาไว้ในบรรทัดเดียวกัน

3. พ่อขุนรามคำแหงทรงคิดรูปวรรณยุกต์ขึ้น 2 รูป คือ วรรณยุกต์เอก (') และวรรณยุกต์โท (+) เพื่อให้สามารถออกเสียงได้ตรงกับเสียงของคำ

ทั้งนี้อักษรและอักษรวิธีของลายสือไทยของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1.1 จำนวนอักษรและรูปอักษร

อักษรไทยหรือลายสือไทยที่พ่อขุนรามคำแหงประดิษฐ์ขึ้นนั้นประกอบด้วยพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ เครื่องหมาย และตัวเลข ดังนี้

1.1.1.1 พยัญชนะ

พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงประดิษฐ์พยัญชนะขึ้น 39 ตัว ทั้งนี้ในปัจจุบันมีพยัญชนะ 44 ตัว ดังนั้นพยัญชนะที่ไม่ปรากฏในลายสือไทยมีทั้งสิ้น 5 ตัว ได้แก่ ฉ ฆ ฌ ฬ และ ฮ พยัญชนะที่ไม่ปรากฏทั้ง 5 ตัวนี้ พ่อขุนรามคำแหงมหาราชอาจจะทรงประดิษฐ์ไว้แล้ว แต่เนื่องจากไม่มีคำที่ต้องใช้พยัญชนะดังกล่าวจึงไม่ปรากฏที่ใช้ในศิลาจารึกหลักที่ 1 หรืออาจเป็นเพราะพยัญชนะทั้ง 39 ตัวนี้เพียงพอแล้ว โดยสามารถใช้บันทึกเสียงภาษาไทยได้ครบทุกเสียง

พยัญชนะทั้ง 39 ตัวที่พ่อขุนรามคำแหงทรงประดิษฐ์ขึ้นนั้น พระองค์ได้แบบอย่างมาจากพยัญชนะต้นแบบคือขอมและมอญจำนวน 30 ตัว คือ ก ข ค ฌ ง จ ฉ ฎ ฏ ฐ ฒ ค ฌ ฑ ฐ น ป ฝ พ ฌ ม ย ล ว ส ษ ส และ ห ส่วนพยัญชนะที่เหลืออีก 9 ตัว ได้แก่ ฆ ค ฌ ฎ บ ฝ ฬ อ ทรงประดิษฐ์เพิ่มขึ้นเพื่อให้เพียงพอที่จะใช้ในการบันทึกเสียงในภาษาไทย

ลายสือไทยของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชมีพยัญชนะเพียงชุดเดียว ไม่มีพยัญชนะตัวเชิง เนื่องจากระบบการเขียนภาษาไทยไม่มีระบบการใช้พยัญชนะซ้อน (พยัญชนะสังโยค) อย่างไรก็ตาม ภาษาบาลี ในส่วนของการเขียนลายสือไทยนั้น พยัญชนะจะเขียนต่อเป็นเส้นเดียวกันยกเว้นหางตัวอักษร การเขียนจะเริ่มจากหัวอักษรไปจนจบตัวอักษร โดยไม่ต้องยกอุปกรณ์ที่ใช้เขียน หนึ่งรูปสัญลักษณ์ของตัวอักษรลายสือไทยจะค่อนข้างเหลี่ยม และมีมุมอักษรเป็นเส้นโค้งมน

พยัญชนะ

ด	ธ	ถ	ด	ต
น	ง	จ	ฉ	ช
ซ		ล	ว	ว
๐๒			ฌ	ด
๓	ค	ท	ษ	ฬ

บ	ป	ผ	ฝ	ฬ
ภ	ณ	พ	ย	ร
ล	จ	ด	ช	ฉ
ท		ช		

1.1.1.2 สระ

พ่อบุญรามคำแหงมหาราชทรงประดิษฐ์สระขึ้นใช้จำนวน 20 รูป ทั้งนี้สระในปัจจุบันมี 32 รูป สระ 12 รูปที่ไม่ปรากฏได้แก่ สระอี เอะ โอะ เอาะ เอียะ เอือะ อัวะ เออะ ฤ ฦ ฎ ฏ ส่วนสระทั้ง 20 ตัวที่ทรงประดิษฐ์ขึ้นนั้นเป็นสระที่ได้แบบอย่างมาจากสระต้นแบบ 11 ตัว ได้แก่ สระอะ อา อี อี อุ อุ เอ โอ โอ เอา และนิคหิตซึ่งนำมาใช้เป็นเสียงสระและได้เพิ่มรูปสระอำขึ้นใช้คู่กันอีกรูปหนึ่ง สำหรับสระที่เหลืออีก 9 ตัว คือ สระอือ แอะ แอ ออ เอีย เอือ อัว เออ และโอ พ่อบุญรามคำแหงได้ทรงประดิษฐ์เพิ่มขึ้นเพื่อรองรับเสียงที่มีใช้ในภาษาไทย

สระที่พ่อบุญรามคำแหงประดิษฐ์ขึ้นใช้นั้นมีเพียงชุดเดียวคือสระจม โดยพระองค์ไม่ได้ทรงประดิษฐ์สระลอยขึ้นใช้ตามอักษรต้นแบบ ทั้งนี้รูปสระที่ประดิษฐ์ขึ้นเปลี่ยนไปจากอักษรต้นแบบเป็นอย่างมาก กล่าวคือมีขนาดเท่ากับพยัญชนะ และเปลี่ยนวิธีวางรูปสระมาไว้หน้าพยัญชนะในบรรทัดเดียวกัน

สระ	ล	ว	อ	๐
		๐	ว	๒
	๕	๕-๑	๕	
	๕		๕	
	ย ๐ย ๐-ยย		๕-๕ ๕-๕๕	
	๖๖ ๖		๕-๕	
	๕-๖	๕	๕	๕-๖

1.1.1.3 วรรณยุกต์

เนื่องจากภาษาที่เป็นภาษาต้นแบบของภาษาไทย ทั้งภาษาขอมโบราณและภาษามอญโบราณเป็นภาษาที่ไม่มีเสียงสูงต่ำคือไม่มีเสียงวรรณยุกต์ แต่สำหรับภาษาไทยนั้นมีระดับเสียงสูงต่ำซึ่งทำให้ความหมายของคำแตกต่างกันไป ดังนั้นจึงจำเป็นต้องสร้างเครื่องหมายเพื่อกำกับเสียงสูงต่ำในภาษาไทยขึ้นเพื่อใช้กำกับคำที่ออกเสียงและเขียนให้ตรงตามเสียงของคำ โดยพ่อบุญรามคำแหงมหาราชได้ทรงประดิษฐ์วรรณยุกต์ขึ้นใช้ 2 รูป คือรูปวรรณยุกต์เอก (ˊ) และรูปวรรณยุกต์โทซึ่งเขียนเป็น (ˋ)

1.1.1.4 เครื่องหมาย

เครื่องหมายแทนเสียงสระที่พบในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชมี 2 รูป คือ เครื่องหมายฝนทอง (๒) และเครื่องหมายนิกหิต (๓) เป็นรูปวงกลมคว่ำว่าส่วนเครื่องหมายประกอบการเขียนพบเพียง 1 รูป คือ เครื่องหมายขึ้นต้นข้อความ (๔)

1.1.1.5 ตัวเลข

ตัวเลขที่พบมี 6 ตัว คือ 1 2 4 5 7 และ 0 ตัวที่ไม่พบคือ 3 6 8 9 ทั้งนี้ตัวเลขที่ไม่พบทั้ง 4 ตัวนี้อาจมีการประดิษฐ์ขึ้นใช้แล้ว แต่ทว่าไม่พบว่ามีการใช้ในศิลาจารึกหลักที่ 1 เท่านั้นเอง

ตัวเลข

๑	๒, ๓	๔	๕	๖	๐
๑	๒	๔	๕	๖	๐

1.1.2 อักษรวิธี

ลายสือไทยของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชนั้นจะวางพยัญชนะและสระไว้บนบรรทัดเดียวกันและมีขนาดเท่ากัน ซึ่งต่างกับอักษรต้นแบบคืออักษรมอญโบราณและขอมโบราณที่จะวางสระไว้รอบพยัญชนะทั้งข้างหน้า ข้างหลัง ข้างบน และข้างล่าง ทั้งนี้เนื่องจากการกำหนดให้พยัญชนะทุกตัววางอยู่บนบรรทัดเดียวกัน ดังนั้นจึงทรงยกเลิกการใช้พยัญชนะตัวเชิงและการเขียนพยัญชนะซ้อนแบบอักษรมอญโบราณและอักษรขอมโบราณ ทำให้พยัญชนะมีเพียงชุดเดียว

สำหรับสระนั้นก็พบว่าเพียงชุดเดียวคือสระจุม ส่วนสระลอยนั้นพบเพียงตัวเดียวคือสระอิ ในคำว่า “ศรีอินทราทิตย์” (ศรีอินทราทิตย์) ทั้งนี้ในการประสมอักษรของลายสือไทยจะมีลักษณะพอสรุปได้ดังนี้

1. สระจะวางไว้หน้าพยัญชนะต้น ยกเว้น สระอะ สระอา สระออ สระอัว และสระประสมที่มีรูปสระหลายตัว ทั้งนี้รัช ๒ ปุณ โณทก⁴ ได้กล่าวว่า การวางสระของลายสือไทยนี้ดูเหมือนจะแปลก ไปจากอักษรขอมและมอญ แต่ถ้าหากพิจารณาแล้วจะพบว่า ลายสือไทยปรับเปลี่ยนรูปสระเพียง 6 ตัว คือ สระอิ อี อี อ้อ อุ อุ เท่านั้น เพราะอักษรต้นแบบอื่น ๆ นำเอาสระทั้ง 6 ตัว และสระที่มีส่วนประกอบของสระทั้ง 6 ตัว วางไว้บนและล่างพยัญชนะต้น ส่วนสระอื่น ๆ คงใช้วางไว้เหมือนสระของลายสือไทย ดังนั้นการที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชนำสระทั้ง 6 รูปมาไว้บนบรรทัดเดียวกันก็เพื่อจัดระเบียบสระให้เป็นระเบียบเดียวกันเท่านั้นเอง การวางสระและพยัญชนะดังที่กล่าวมา เช่น

ข น ง ง อ ข ล า บ า ต ร ม น ัง ส ล า บ า ต ร

๕ บ ๑ ง ท า ว น ๑ น เมื ๑ ง ท ำ ว น ๑ น

⁴ รัช ๒ ปุณ โณทก, วัฒนธรรมการภาษาไทย, 85.

วณณ๕๑๓๓๒๗ วันเดือนเต็ม

2. สระ ไอ โอ และสระ โอมิ รูปสูงเท่าพยัญชนะ เช่น

โอสถ ออช ออมิ สุธอช

3. ใช้ตัวสะกดสองตัวซ้อนกันแทนไม้หันอากาศ ซึ่งใช้สืบมาจนถึงรัตนโกสินทร์

วณณ๕๑๓๓๓๖ วันเดือนดับ

4. รูปสระเอีย (๑ - ยย) เมื่อไม่มีตัวสะกดจะเขียนเต็มรูป แต่ถ้ามีตัวสะกดจะเขียนลดรูป โดยคงตัว ย ไว้เพียงตัวเดียว เช่น

๑ยย ยีย

วยย เวียง

6. สระเอือ (๕ - ยช) เมื่อไม่มีตัวสะกดจะเขียนเต็มรูป แต่ถ้ามีตัวสะกดจะลดตัว อ ออกไป หนึ่งตัว เช่น

๕ยช ยือ

๑ยช ยือง

7. สระออ และ สระอือ ไม้ไต่ตัว อ เคียง เช่น

ออช อือ

ออช อือกุ

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่าแม้พ่อขุนรามคำแหงจะประดิษฐ์ลายสือไทยขึ้นมาโดยมีอักษรต้นแบบคือขอมโบราณและมอญโบราณเป็นต้นแบบ แต่พระองค์ก็ได้ดัดแปลงแก้ไขจนมาทั้งหมด โดยพระองค์ทรงดัดแปลงให้เขียนได้ง่ายและรวดเร็ว กล่าวคือ พยัญชนะแต่ละตัวจะเขียนต่อเป็นเส้นเดียวตลอด นอกจากนี้ยังได้ทรงประดิษฐ์พยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์เพิ่มเติมเพื่อให้เพียงพอต่อการบันทึกเสียงที่มีใช้ในภาษาไทย ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้แสดงให้เห็นพระอัจฉริยภาพของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชในด้านการประดิษฐ์อักษรไทยอย่างชัดเจน และผลของการประดิษฐ์

ลายสือไทยนี้เองทำให้ผู้นุชนรุ่นหลังเกิดความภาคภูมิใจ ในฐานะที่เกิดเป็นลูกหลานในประเทศที่มีภาษาเป็นของตัวเองซึ่งก็คือภาษาไทยนั่นเอง

1.2 อักษรและอักษรวิธีไทยสมัยพระเจ้าเลอไทย

สมัยพระเจ้าเลอไทยพบศิลาจารึกเพียงหลักเดียวคือ จารึกหลักที่ 107 จารึกวัดบางสนุก พ.ศ. 1882 จารึกหลักนี้พบอักษรและอักษรวิธีที่แตกต่างกับสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชดังนี้

1.2.1 จำนวนอักษรและรูปอักษร

พยัญชนะที่พบในสมัยนี้มีเพียง 30 ตัว เท่านั้น ทั้งนี้พยัญชนะ 9 ตัวที่ปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ 1 แต่ไม่ปรากฏในจารึกวัดบางสนุก ได้แก่ ฉ ฎ ฏ ฐ ฌ ฝ ภ ศ และ ษ ทั้งนี้พยัญชนะทั้ง 9 ตัวนี้อาจมีใช้ในสมัยนี้แต่ทว่าเนื่องจากไม่มีคำที่ต้องใช้พยัญชนะดังกล่าวจึงทำให้ไม่ปรากฏในจารึก สำหรับสระพบว่าในสมัยนี้พบสระเพิ่มขึ้น 1 ตัว คือ สระโอะ นอกจากนี้ยังพบเครื่องหมายประกอบการเขียนเพิ่มอีก 1 รูป คือ เครื่องหมายวรรคตอนคั่นข้อความ (๑/)

ในส่วนของรูปอักษรพบว่าอักษรในสมัยนี้ยังค่อนข้างเป็นเหลี่ยม มุมอักษรโค้งมน เหมือนกับอักษรในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช

1.2.2 อักษรวิธี

ตัวอักษรในสมัยพระเจ้าเลอไทยนี้มีการเขียนพยัญชนะและสระในขนาดที่แตกต่างกัน โดยสระโอะ โอะ และโอะ จะมีขนาดสูงกว่าพยัญชนะและสระตัวอื่น ซึ่งต่างกับสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช นอกจากนี้การวางสระก็เปลี่ยนแปลงไปจากพ่อขุนรามคำแหงมหาราช กล่าวคือในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชสระและพยัญชนะจะวางอยู่บนบรรทัดเดียวกัน แต่ในสมัยนี้สระจะเขียนได้รอบพยัญชนะ อาจจะวางอยู่ข้างหน้า ข้างหลัง ข้างบน หรือข้างล่างก็ได้ ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้เหมือนกับอักษรวิธีแบบขอม สาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะคนไทยคงมีความเคยชินกับการอ่านและเขียนตัวหนังสือขอมมาก่อนที่จะมีอักษรไทยใช้ โดยอาจใช้อักษรขอมบันทึกภาษาไทยมาเป็นเวลานาน จึงคุ้นเคยกับกับอักษรวิธีแบบขอม ดังนั้นเมื่อถึงรัชสมัยของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชที่มีการเปลี่ยนระบบการเขียน จึงกลับมาใช้อักษรวิธีแบบขอมตามเดิม

1.3 อักษรและอักษรวิธีไทยสมัยพระมหาธรรมราชาที่ 1 ลีไทย

มีการค้นพบศิลาจารึกสมัยพระมหาธรรมราชาที่ 1 ลีไทยหลายหลักซึ่งพบว่ารูปอักษรและอักษรวิธีที่ปรากฏยังคงเหมือนกับสมัยพระยาเลอไทย โดยอักษรและอักษรวิธีสมัยพระมหาธรรมราชาที่ 1 ลีไทย มีลักษณะดังนี้

1.3.1 จำนวนอักษรและรูปอักษร

ในสมัยพระมหาธรรมราชาที่ 1 ลีไทยพบพยัญชนะจำนวน 40 ตัว ไม่พบตัว ๓ ฒ พ และ ฮ แต่พบพยัญชนะเพิ่มขึ้นอีก 1 ตัว คือ ตัว ฌ (ฌ) สำหรับสระพบ 25 ตัว โดยพบสระเพิ่มขึ้นอีก 4 ตัว คือ ฤ ฤ ฤ ฤ นอกจากนี้ยังพบสระลอยอีก เช่นเดียวกับสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช อีกทั้งยังพบสระลอยชื่อ ในคำว่า “อิน” เพิ่มขึ้นด้วย ในส่วนของวรรณยุกต์ยังคงมีใช้ 2 รูป คือวรรณยุกต์เอก

(') และวรรณยุกต์โท (+) เช่นเดียวกับสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ด้านเครื่องหมายพบ เครื่องหมายแทนสระเพิ่มขึ้น 1 รูป คือ เครื่องหมายไม้หันอากาศ (๕) และพบเครื่องหมายวรรคตอนคั่นข้อความ (๐, ๑/) เพิ่มขึ้นอีก 1 รูป ส่วนเครื่องหมายแทนสระ ได้แก่ ฝนทองและนิคหิต ยังพบใช้เหมือนสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช

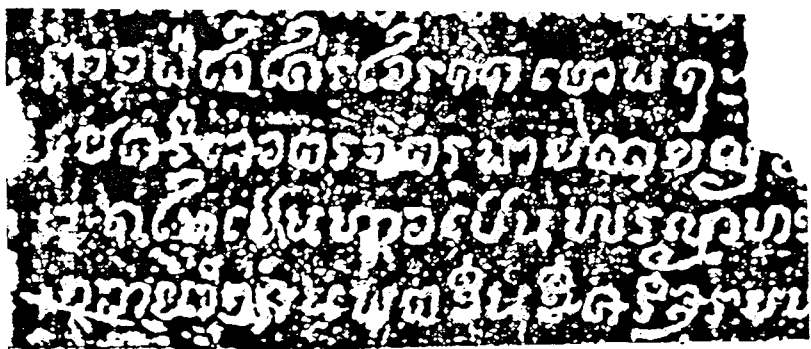
ทั้งนี้ การเขียนอักษรในสมัยนี้ยังคงเป็นเส้นโค้งกลมมนเหมือนกับอักษรสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชอยู่ แต่ลักษณะของพยัญชนะบางตัวก็แตกต่างกันไปบ้าง เช่น

ก	-ก	ญ	-ญ (มีเชิง)
จ	-จ	ม	-ม

1.3.2 อักษรวิธี

ในสมัยพระมหาธรรมราชาที่ 1 ลีไทยนี้มีการวางสระไว้รอบพยัญชนะเหมือนตามอักษรวิธีตามอักษรต้นแบบ เช่นเดียวกับอักษรวิธีในจารึกวัดบางสนุก ในสมัยพระเจ้าเอกไทย และสระมีรูปเปลี่ยนไปจากสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช คือ สระอิ (O-) และสระอี (O-) เมื่อเปลี่ยนตำแหน่งไปวางไว้บนตัวพยัญชนะทำให้รูปเปลี่ยนไปเป็น ๑ และ ๒ ตามลำดับ ส่วนสระโอ (๑) สระไอ (๒) และสระเอ (๓) ก็มีรูปเปลี่ยนไปเช่นกัน คือ มีขนาดสูงกว่าพยัญชนะเป็น ๑, ๒ และ ๓ ตามลำดับ

ทั้งนี้ในสมัยนี้มีการใช้เครื่องหมายไม้หันอากาศแทนการใช้พยัญชนะสะกด 2 ตัวตามแบบที่ปรากฏในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช นอกจากนี้ยังมีการยกเลิกการเขียนพยัญชนะสองตัวติดกันทั้งอักษรควบกล้ำและอักษรนำและยกเลิกการเขียนตัวสะกดห่างจากสระหรือพยัญชนะต้น จึงมีการเว้นช่องไฟเท่ากันทุกตัว สำหรับการเขียนสระยังคงเขียนชิดติดกับพยัญชนะ เช่น สระอา อี อือ อู อู เป็นต้น สระบางตัววางห่างจากพยัญชนะ เช่น สระโอ ไอ และเอ ดังเช่น

(จารึกหลักที่ 5 จารึกวัดป่ามะม่วง ภาษาไทย ด้านที่ 1 บรรทัดที่ 10-13)

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าอักษรวิธียุคสมัยพระมหาธรรมราชาที่ 1 ลีไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปมากจนกลายเป็นอักษรไทยอีกระบบหนึ่งซึ่งเรียกว่า “อักษรไทยสมัยพระยาลีไทย”

1.4 อักษรและอักษรวิธียุคสมัยหลังพระมหาธรรมราชาที่ 1 ลีไทย

หลังจากสมัยพระมหาธรรมราชาที่ 1 ลีไทยจนถึงยุคอาณาจักรสุโขทัย คือตั้งแต่สมัยพระมหาธรรมราชาที่ 2 จนถึงสมัยพระมหาธรรมราชาที่ 4 พบว่าอักษรไทยและอักษรวิธีไม่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามก็พบที่มีการเปลี่ยนแปลงบ้างเล็กน้อย ดังนี้

1.4.1 จำนวนอักษรและรูปอักษร

ในสมัยหลังพระมหาธรรมราชาที่ 1 ลีไทยพบอักษรเพิ่มอีก 2 ตัว คือ ฒ (ฒ) และ ห (ห) นอกจากนี้ยังพบสระเพิ่มขึ้นอีก 2 รูป คือ สระอี (อี) และสระเอาะ (เอาะ) ทั้งนี้ไม้โทซึ่งเดิมเป็นรูปกากบาท (+) ได้เปลี่ยนไปเป็นรูป (✓)

1.4.2 อักษรวิธี

อักษรวิธียุคสมัยหลังพระมหาธรรมราชาที่ 1 ลีไทยยังคงเหมือนกับในสมัยพระมหาธรรมราชาที่ 1 ลีไทย แต่พบการใช้พยัญชนะซ้อนแบบขอมในจารึกหลักที่ 286 จารึกวัดบูรพาราม (พ.ศ. 1956) คือ พบเชิง ญ ซ้อนพยัญชนะ ช (ช) ในคำว่า *พระนางชญา* (ปราชญกวางาน) และพบการเขียนตัวควบกล้ำแบบขอมในคำว่า “พระ” (พระ) อย่างไรก็ตามการเขียนรูปคำสมัยนี้ยังไม่แน่นอนทั้งการสะกดการันต์ การวางรูปสระ วรรณยุกต์ และเครื่องหมายต่าง ๆ

กล่าวโดยสรุป ในสมัยสุโขทัยพบพยัญชนะทั้งหมด 42 ตัว ยังไม่พบอีก 2 ตัว คือ ตัว ฑ และ ฮ สำหรับสระพบแล้วทั้งหมด 27 ตัว ไม่พบ 5 ตัว คือ สระเอะ เอียะ เอือะ อัวะ และ เออะ ส่วนวรรณยุกต์พบ 2 รูป คือ วรรณยุกต์เอก () และวรรณยุกต์โท () ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนรูปเป็น (✓) ในส่วนของรูปอักษรพบว่ารูปอักษรในสมัยสุโขทัยมีลักษณะค่อนข้างเหลี่ยม แต่มนอักษรโค้งมน ด้านการใช้เครื่องหมาย พบทั้งเครื่องหมายแทนสระ ได้แก่ บิณฑิต ผนทอง ไม้หันอากาศ และเครื่องหมายประกอบการเขียน ได้แก่ เครื่องหมายขึ้นต้นย่อหน้า และเครื่องหมายคั่นข้อความ

ด้านอักษรวิธีพบว่า ในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชมีการวางสระและพยัญชนะไว้บนบรรทัดเดียวกัน และสระวางไว้ข้างหน้า ข้างหลัง หรือไว้ทั้งข้างหน้าและข้างหลัง ต่อมาหลังสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช อักษรวิธีเปลี่ยนไปคือสระกลับไปวางรอบพยัญชนะเช่นเดียวกับอักษรต้นแบบคือ คักษรจคมโหราณและนคญโหราณ ทั้งนี้เมื่อกวางสระไว้รอบพยัญชนะมีผลทำให้รูปและขนาดของสระเปลี่ยนแปลงไปบ้าง นอกจากนี้ยังพบการใช้พยัญชนะซ้อนและการใช้เชิง ร ในการเขียนคำควบกล้ำตามแบบอักษรขอมด้วยในคำว่า ปราชญ์ และ พระ

บรรณานุกรม

- กัตติญญ ชูชื่น. อักษรโบราณ. คำรา-เอกสารวิชาการ ฉบับที่ 42 หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2534.
- ก่องแก้ว วีระประจักษ์. 700 ปีภาษาไทย (อักษรวิทยาไทยฉบับย่อ). กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร,
2526.
- กาญจนา ปัทมดิลก. ประวัติความเป็นมาของภาษาไทย. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2520.
- คำธร สติรกุล. ภาษาไทย ๑๐๐ ปี (ฉบับปรับปรุง). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา,
2527.
- จารึกสุโขทัย. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2526.
- จูไรรัตน์ ถักขณะศิริ. พัฒนาการของอักษรและอักษรวิธีของไทย. เอกสารคำสอนประกอบรายวิชา
411408 พัฒนาการของอักษรและอักษรวิธี ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2549. (อัดสำเนา)
- รัชช ปุณโณทก. วิวัฒนาการภาษาไทย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2543.
- นันทนา ดำนวิวัฒน์. วิวัฒนาการอักษรไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525.
- ประเสริฐ ฒ นคร. อักษร ภาษา จารึก วรรณกรรม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน, 2549.
- ศักดิ์ศรี เข้มนัลดดา. ๑๐๐ ปีภาษาไทย. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2526.
- อภิวันท์ เชื้อไทย. "อักษรวิธีไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น." วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหา
บัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.
- อิงอร สุพันธุ์วนิช. วิวัฒนาการอักษรและอักษรวิธีไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2527.